

Focusgroepenonderzoek over nazorg aan geadopteerden

Ann Buysse,

Vakgroep Experimenteel-Klinische en Gezondheidspsychologie, UGent

Michel Vandenbroeck,

Vakgroep Sociaal Werk en Sociale pedagogiek, UGent

In opdracht van het Steunpunt Adoptie

Mei 2015

Uit dit rapport kan onbeperkt geciteerd worden mits correcte bronvermelding:
Buysse, A. & Vandenbroeck, M. (2015). *Focusgroepenonderzoek over nazorg aan geadopteerden*. Gent: UGent en Steunpunt Adoptie

OPZET VAN HET ONDERZOEK	4
De onderzoeksvraag	4
Methodologie	4
Samenstelling en aantal focusgroepen	4
Procedure	6
Verwerking	9
RESULTATEN	10
Voorafgaande opmerking	10
Iedereen is verschillend (ook van zichzelf)	10
Je bent (meer dan) je adoptie	12
Adoptie is er altijd, maar is niet altijd relevant	12
Adoptie stopt nooit	13
Je ziet er anders uit dan je je voelt	13
Racisme, ongewenste intimiteiten en humor	15
Relaties	16
Inlevingsvermogen, openheid, sociale vaardigheden, mensenkennis	16
Afstand, nabijheid en vertrouwen	16
Wat steunt	17
Openheid van het adoptiegezin	17
Openheid en begrip van relevante anderen	19
Roots en genetische verwantschappen	19
Nazorg	20
Ontmoeten	21
ANALYSE	23
(Adoptie)gevoelens volgen niet de logica van de buitenwereld	23
Onze samenleving laat adoptie toe, maar begrijpt er weinig van.	24
Adoptie en adaptie	25
Blutsen en builen	25
AANBEVELINGEN	27
Een aanbod naar geadopteerden	27
Een aanbod naar de hulpverlening	27
Communicatie naar de samenleving	28

Opzet van het onderzoek

De onderzoeksvraag

In 2010 deden we een onderzoek met adoptieouders over hun sterkten, hun moeilijkheden en hun noden aan nazorg op vraag van het toenmalige Steunpunt Nazorg Adoptie. Het actuele Steunpunt Adoptie heeft evenwel ook een taak inzake nazorg aan geadopteerden en hun stem ontbrak voorlopig. Het Steunpunt Adoptie vroeg daarom aanvullend onderzoek om na te gaan of hun huidig aanbod aan ondersteuning voldoet aan de vraag van geadopteerden.

Methodologie

We kozen voor kwalitatief onderzoek aan de hand van focusgroepen. In een focusgroep bespreken 4 tot 8 deelnemers een onderwerp grondig. In korte tijd wordt op deze manier veel informatie verzameld. Vooral de rijkheid en de verschillen in meningen die uit de groepsinteractie komen, zijn van belang. De deelnemers aan de focus groepen ontwikkelen immers een gezamenlijk taalgebruik en een variëteit aan meningen over het onderwerp. De variabiliteit en rijkheid aan meningen die uit de focusgroepen komen, wordt eerst thematisch geanalyseerd. Daarna worden de thema's op een hoger abstractieniveau besproken om er besluiten uit te trekken voor het Steunpunt Adoptie.

Samenstelling en aantal focusgroepen

Zoals reeds beschreven, is het doel van het onderzoek een zo rijk mogelijk spectrum te beschrijven van alle meningen, belevingen en noden bij de geadopteerden. Bij de samenstelling van de focusgroepen streven we dan ook naar een maximale variatie en diversiteit. In dit onderzoek is elke mening, hoe idiosyncratisch die ook is, van belang. Dat betekent dat we in dit onderzoek niet zozeer willen nagaan of mening A meer voorkomt dan mening B, maar wel willen te weten komen dat zowel mening A als mening B bestaan.

Dit doen we door variabiliteit na te streven op een aantal factoren die belangrijk kunnen zijn voor de diversiteit in meningen, zoals land van herkomst, leeftijd, sekse en gezinssamenstelling.

Het land van herkomst kan een belangrijke factor zijn in de beleving van geadopteerden. Er is immers variatie in de politiek die herkomstlanden aanhouden in termen van openheid in dossiers, achtergrondinformatie, binding met land van herkomst, enz.

Variatie in leeftijd van de geadopteerden zou op verschillende manieren een rol kunnen spelen, niet alleen omdat beleving en behoeften kunnen veranderen naarmate men ouder wordt, maar ook omdat leeftijd iets zegt over de gezinsfase. Interessant lijkt ons in die zin de fase waarin de geadopteerden zelf kinderen krijgen of met deze thematiek

bezig zijn. Tenslotte zegt leeftijd ook iets over mogelijke cohorte-effecten die een rol kunnen spelen. Zo zijn oudere geadopteerden hier gekomen onder andere culturele, ideologische en sociale condities dan kinderen die meer recent geadopteerd werden in de geest van de conventie. De periode waarin men geadopteerd werd, zegt dus mogelijk iets over de openheid naar adoptie.

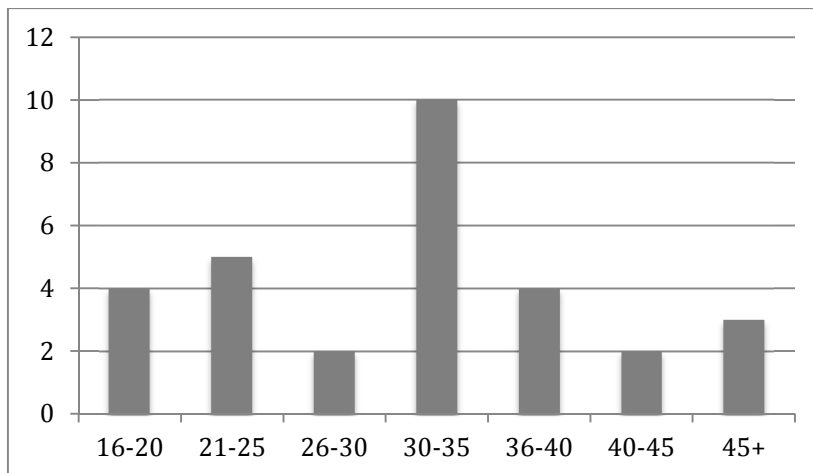
Vanzelfsprekend willen we zowel mannen als vrouwen in het onderzoek opnemen omdat zij potentieel andere ervaringen en behoeften hebben. Tenslotte streven we ook naar een diversiteit in gezinssamenstelling, met name zijn we geïnteresseerd in de belevingen en behoeften van zowel geadopteerden die leven in een gezin met enkel geadopteerde kinderen als in geadopteerden die leven in een gezin met een mix aan broers/zussen die geadopteerd zijn of de biologische kinderen zijn van de (adoptie)ouders. Er is vrij veel literatuur die aangeeft dat "alternatieve gezinsvormen" een andere nood aan opvoedingsondersteuning zouden hebben in vergelijking met traditionele gezinnen. De redenen hiervoor zijn talrijk en verscheiden en omvatten onder meer andere sociale perspectieven, grotere complexiteit, context etc. Er is echter weinig geweten over de mogelijke rol die gezinssamenstelling speelt in de belevingen en behoeften van geadopteerden.

De deelnemers werden gerekruteerd door het Steunpunt Adoptie via hun netwerken, met oproepen op hun website en door de sneeuwbalmethode. Dat leverde ons volgende groepen en deelnemers op:

We deden vijf focusgroepen variërend van minimaal 4 deelnemers (groep 4) tot maximaal 8 deelnemers (groep 1). In totaal namen 30 geadopteerden deel.

Enkele dimensies waarop die diversiteit tot uiting kwam

- Er namen 6 binnenlands en 24 buitenlands geadopteerden deel. Van de buitenlands geadopteerden waren er 7 uit China, 7 uit India, 5 uit de Filippijnen, 2 uit Sri Lanka, 2 uit Vietnam en 1 uit Korea geadopteerd.
- Er namen slechts drie mannen deel, tegenover 27 vrouwen.
- Er waren zowel geadopteerden met adoptie-broers en zussen, als mensen met biologische broers en zussen als enig kinderen bij
- Vele deelnemers hadden ervaring met uitwisselingen onder geadopteerden, maar voor enkelen was het de eerste keer dat ze aan een groeps gesprek met andere geadopteerden deelnamen.
- Wat de leeftijd betreft, waren de deelnemers als volgt verdeeld:

Er was tenslotte ook een grote diversiteit in levenservaringen. Terwijl bijvoorbeeld vele deelnemers een bijzonder goede relatie hebben met hun adoptieouders, waren er ook enkelen die alle contact verbroken hadden.

Ondanks de zorg voor diversiteit, mogen we er wellicht van uitgaan dat de geadopteerden die we spraken geen representatieve steekproef is van de geadopteerden die in ons land leven. Het is immers waarschijnlijk dat geadopteerden voor wie hun adoptiestatus onbelangrijk is, minder geneigd zijn mee te doen aan een dergelijk onderzoek. Voor wat de betekenis van de adoptiestatus in het leven van de geadopteerde betekent, hebben we dus wellicht een kleinere diversiteit in het onderzoek, dan de werkelijke diversiteit in de samenleving.

Procedure

Om te voldoen aan de criteria voor validiteit en betrouwbaarheid is een gestandaardiseerd interview schema gebruikt. Een focusgroep vraagt immers een interview techniek waarin de groepsinteractie wordt gestimuleerd, maar waar ook aandacht wordt gegeven aan de balans tussen zelfonthulling en het praten vanuit het perspectief van een buitenstaander. Op die manier behouden de deelnemers een gevoel van controle, een positief zelfbeeld en een hanteerbaar stress niveau. Tijdens de gesprekken wordt dus benadrukt dat de deelnemers vrij zijn om over hun eigen ervaringen te praten en over wat ze weten van andere ouders. De gesprekken zijn opgenomen op audiocassette. De focusgroepen duurden doorgaans iets meer dan twee uur, behalve groep 4 die uit minder deelnemers bestond en ongeveer 1u20 minuten duurde.

In elke groep worden de volgende fasen onderscheiden:

- (1) Introductie van de doelstellingen en modaliteiten: de groepsleider verwelkomt de deelnemers en introduceert zichzelf. Bijkomende informatie wordt gegeven over het doel van de studie, hoe het gesprek zal verlopen, het gebruik van de opnameapparatuur, de mogelijkheid om niet op vragen te antwoorden, de veiligheid binnen de groep en de privacy en anonimiteit van de deelnemers.

Een informed consent formulier wordt door iedereen afzonderlijk ingevuld voor de aanvang van de focusgroep.

- (2) Introductie door de deelnemers: elk van de deelnemers wordt gevraagd om zichzelf kort te introduceren
- (3) Introductie van de vragen en groepsgesprek: een gestandaardiseerd interview schema wordt gebruikt, zonder teveel structuur aan de deelnemers op te leggen. De doelstelling is immers om de spontane beschrijving van de deelnemers te vatten.

In deel 1 wordt een “mirakelvraag” gesteld, met name “Stel dat u¹ uw ideale leven kon creëren, hou zou dat er dan uitzien? Wie en wat zou allemaal deel van je leven zijn? Wie en wat zou er zeker aanwezig moeten zijn, wie en wat zeker niet? Wat is voor u het ideaal en de ideale context om op te groeien, groot te worden, te leven?”. Bedoeling is om geadopteerden, los van hun eigen beperkingen en moeilijkheden, te laten brainstormen over het ideale levensparcours.

In deel 2 van het groepsgesprek worden een aantal algemene, open vragen gesteld. Bedoeling hier is om na te gaan of deelnemers spontaan iets aangeven over nazorg of niet en in welke mate adoptie in hun leven (binnen hun gezin, school, maatschappij, ...) een rol heeft gespeeld. We vragen ook naar de sterkten en moeilijkheden die ze in hun leven tegenkomen en wat hen specifiek raakt en maakt. Als deelnemers spontaan verwijzen naar problemen (bijvoorbeeld met roots) of initiatieven (bijvoorbeeld van het Steunpunt) is dat veel sterker dan wanneer ze antwoorden als wij er expliciet naar vragen.

- Wat zou u omschrijven als sterkten van uzelf nu en in het verleden?
- Meer specifiek: wat zijn de sterkten van uzelf, de relaties die je hebt binnen uw gezin, familie, vrienden, school- of werkcontext, de maatschappij, ...
- Wat zijn volgens u ‘mooie momenten’ in je leven tot nog toe? Situaties die u zich herinnert als aangenaam, ontroerend, bemoedigend, ...?
- Wat maakt jou hetzelfde als of vergelijkbaar met andere mensen en wat maakt jou uniek of anders als het om sterkten en mooie momenten gaat?
- Wat zijn de moeilijkheden/beperkingen die je hebt ervaren in je leven, bij jezelf, de relaties die je hebt binnen uw gezin, familie, vrienden, school- of werkcontext, de maatschappij, ...
- Wat zijn volgens u ‘moeilijke momenten’ in je leven tot nog toe? Situaties die het extra moeilijk maken, die u zich herinnert als pijnlijk, frustrerend, ...?
- Wat maakt jou hetzelfde als of vergelijkbaar met andere mensen en wat maakt jou uniek of anders als het om moeilijkheden/beperkingen gaat?

¹ Vanzelfsprekend is de gebruikte taal (bijvoorbeeld gebruik van ‘u’ en ‘je’) en exacte verwoording bij elke vraag aangepast aan de leeftijd van de deelnemers.

- Welke plaats heeft het 'geadopteerd zijn' in je leven? Verschilde dit naargelang de context (werk/school, thuis/familie, vrienden, nieuwe plaatsen)?
- Word je soms aangesproken vanwege je geadopteerd zijn? Welk soort vragen krijg je? Hoe ervaar je dit?
- Welke oplossingen heeft u zelf al uitgeprobeerd voor de moeilijkheden die u ondervindt; wat weet u dat andere geadopteerden doen; welke oplossingen gebruiken andere geadopteerden die u kent, wat werkt en wat niet; wat is bruikbaar voor anderen en wat niet; ...
- Door wie of wat voelt u zich gesteund in uw leven als het gaat om omgaan met moeilijkheden? Wat maakt dat u zich gesteund voelt (in de psychologie wordt een onderscheid gemaakt tussen 'instrumentele steun' of het daadwerkelijk helpen van iemand en 'emotionele steun' waaronder we bvb. verstaan complimenten geven, luisteren, empathie, ... Vraag is of mensen spontaan één van beide soorten steun gaan aangeven. We zullen hier dan afhankelijk van de antwoorden verder naar vragen).

In deel 3 worden meer specifieke vragen rond adoptie en behoeften aan nazorg adoptie gesteld, indien die in deel 2 nog niet aan bod kwamen. We beginnen met vrij algemene en gaan tot zeer specifieke vragen

- Wat zou in uw leven als geadopteerde behulpzaam zijn of behulpzaam geweest zijn? Hoe zou u van buitenaf ondersteuning kunnen krijgen bij mogelijke moeilijkheden die u in uw leven hebt ervaren?
- Wat is volgens u de rol van de overheid? Bvb. in termen van ondersteuning, opvang, school, ... en van middenveldorganisaties? Wat kunnen zij betekenen?
- Wat is volgens u de rol van adoptie organisaties, bvb. adoptie dienst of een steunpunt nazorg adoptie of VAG? Wat verwacht je van nazorg? Voor jezelf en voor je omgeving? Welke nazorg heb jij ontvangen? Wie moet nazorg doen? Welke thema's moeten aan bod komen?
- Wat is volgens u de rol van informele contacten met andere geadopteerden?
- Weet u waarheen bij moeilijkheden? Bent u geïnformeerd? Welke hulp heeft u reeds gekregen? Tevreden met verkregen hulp? Wat vind je van de ondersteuning die je al gehad hebt?
- Eén van de thema's bij adoptie is de openheid en de link met de biologische ouders.

In deel 4 wordt – indien nodig – gevraagd naar tips voor andere geadopteerden en wordt de "mirakelvraag" opnieuw gesteld.

- Zijn er tips die u kan meegeven aan andere geadopteerden? Dingen die u anders zou doen?
 - Stel dat u uw ideale leven kon creëren, hoe zou dat er dan uitzien?
- (4) Samenvatting van de antwoorden: de groepsleider geeft een samenvatting van de verschillende reacties van de deelnemers. Dit gebeurt als een toets op de validiteit. De deelnemers kunnen aangeven of ze al dan niet akkoord gaan met de samenvatting, dingen aanvullen of andere klemtonen leggen.
- (5) Stellingenspel: Indien de vorige fases (te) weinig antwoorden genereren, kan afgesloten worden met een stellingenspel. Dit is echter geen enkele keer gebruikt.
- (6) Debriefing en bedanking: het groepsgesprek eindigt met de mogelijkheid om vragen te stellen en opmerkingen te geven.

Bij het intekenen voor dit onderzoek vroeg het Steunpunt Adoptie of de deelnemers bereid zouden zijn een korte getuigenis op video vast te leggen. De meeste deelnemers zijn op die vraag ingegaan. Daardoor bleven ze nog een tijd na, om met een drankje onder elkaar verder te praten.

Verwerking

De groepsinteracties van elke focusgroep werden opgenomen en nadien herhaaldelijk herbeluisterd. Tijdens het herbeluisteren zijn nota's genomen en zijn de uitspraken van de deelnemers gerangschikt volgens thema's. Dan zijn de thema's gegroepeerd tot hoofdthema's en zijn de uitspraken samengevoegd. Zo kwamen we tot de thematische analyse die een beeld geeft van de ervaringen en behoeften van de deelnemers. Die thematische analyse is hieronder terug te vinden onder het hoofdstuk "resultaten". Op basis daarvan is een meer fenomenologische analyse gemaakt, die de thematische analyse naar een hoger meer abstract niveau tilt en op zoek gaat naar de diepere betekenis van wat onder de thema's is gerangschikt.

Resultaten

Voorafgaande opmerking

De gesprekken verliepen in een bijzonder open en gemoedelijke sfeer. Er werd veel gelachen, soms ook eens gehuild. Ondanks het feit dat de verwarming uit stond in het gebouw en het bijzonder koud was, waren het warme gesprekken. De deelnemers waren erg zorgzaam voor elkaar, lieten elkaar steeds uitspreken, stelden vaak zelf verdiepende vragen aan elkaar, en waren ook erg zorgzaam en geduldig met deelnemers die moeilijker uit hun woorden geraakten. Dat betekent dat wij als onderzoekers slechts sporadisch hoefden tussen te komen. Er beek een groot vertrouwen in de onderzoekers te zijn. Zo vertelde bijvoorbeeld een van de geadopteerden dat iemand die zelf geen band met adoptie heeft (ze bedoelde niet zelf geadopteerd is of geadopteerd heeft) die verhalen nooit kan begrijpen (en even voordien had ze al gezegd dat mannen niet zo empatisch kunnen zijn), terwijl één van de onderzoekers een man is die geen band met adoptie heeft.

Hoewel voor elk focusgroep 2 à 2,5 uur was uitgetrokken, bleven vele deelnemers daarna nog verder praten in een andere ruimte. Voor enkelen was het de eerste keer dat ze andere geadopteerden ontmoetten en over hun adoptie uitwisselden. Dat was voor hen ook de reden waarom ze op de oproep waren ingegaan.

Tegelijk was het belangrijk voor de deelnemers om bevestiging te krijgen dat ze de onderzoekers konden vertrouwen. Met name dat niet alleen anoniem over de uitspraken zou gerapporteerd worden, maar ook dat het niet zou gaan over veralgemeningen of – erger nog – vergelijkingen tussen geadopteerden en anderen, waarbij die anderen dan tot een soort mythische norm verheven zouden worden, noch dat het onze bedoeling was alle uitlatingen aan adoptie te linken of door de adoptiestatus te verklaren.

Iedereen is verschillend (ook van zichzelf)

Hoewel de diversiteit van meningen onder de deelnemers wellicht kleiner is dan de diversiteit in de Vlaamse samenleving, valt het op hoe zeer geadopteerden onderling verschillen in hun betekenisverlening aan de adoptiestatus. Voor een aantal mensen die aan het onderzoek deelnamen, is het leven heel moeilijk. Hun levensverhaal is er één van worstelen, van verlies en verdriet, van onbegrip, van zoeken. Hun adoptiestatus staat hierin centraal. Ze vertonen een grote veerkracht, maar geven duidelijk aan dat het leven moeilijk is en dat steun en hulp van anderen niet evident is. Het zijn bijzondere verhalen die zo mogelijk nog minder te vatten zijn in een onderzoeksrapport. We willen bij het begin van de bespreking van onze resultaten dan ook duidelijk aangeven dat we verhalen over hoe moeilijk het leven als geadopteerde kan zijn, goed gehoord hebben. We willen recht doen aan deze verhalen. Vanuit de erkenning dat hulp soms heel moeilijk is, beschrijven we in wat volgt binnen en tussen mensen met het uiteindelijke doel om zoveel mogelijk handvaten voor aanbevelingen te kunnen geven.

De context bepaalt veel: als enige kleurling opgroeien op het platteland is niet het zelfde dan in de multiculturele wijk van een stad.

De plaats die de adoptiestatus inneemt in het leven van de geadopteerde is voor iedereen anders. Op de eerste – zeer open – vraag naar hoe de ideale wereld er zou kunnen uit zien, antwoordt een geadopteerde onmiddellijk:

“Ik denk dat dat bij mij op de eerste plaats niets met adoptie te maken heeft. Op de eerste plaats zou het gewoon zijn wat de meeste mensen willen.”

Na een kort lacherig gesprekje komt een andere deelnemster terug op het thema en zegt:

“Voor mij zou het op de tweede plaats toch iets met adoptie te maken hebben. Ik zou graag mijn ouders eens zien en zien hoe het met hen gaat”

Een derde zegt: “In een ideale wereld heb je een familie waarin je jezelf herkent” en nog iemand zegt “In een ideale wereld zou er geen adoptie bestaan”.

Meerdere geadopteerden geven op die vraag dan weer een antwoord waarvan ze in het midden laten of het iets met adoptie te maken heeft: “Meer openheid, meer tolerantie, de openheid dat je alles kan zeggen” (Groep 2).

Ook op andere vlakken is het duidelijk dat iedereen anders denkt:

- Je moet niet dankbaar zijn, je adoptieouders moeten dankbaar zijn dat zij jou hebben gekregen.
- Dat vind ik ook. Ik heb het trauma van mijn moeder er nog eens bij gekregen. En daar zou je dan dankbaar moeten voor zijn...
- Bij mij is dat anders. Als zij mij niet geadopteerd hadden, dan zou ik nu dood zijn. Mijn adoptie was een tweede geboorte. Ik heb dat zo ervaren en dat is mijn dankbaarheid

Het is ook bijzonder duidelijk dat mensen ook veranderen in de loop van hun leven en ook tijdens de duur van een focusgroep. Het is perfect mogelijk dat iemand zegt dat het nu maar eens moet stoppen om alles aan adoptie toe te schrijven en dan, in een andere gespreksfase, uitdrukt hoe jammer het is dat mensen vergeten dat je geadopteerd bent. Iemand vertelde dat ze heel erg gelukkig is, en tegelijk dat het zo jammer is dat mensen niet kunnen begrijpen dat je én gelukkig én verdrietig tegelijk kunt zijn.

Hoewel geadopteerden vertellen dat ze het niet prettig vonden als kind steeds op hun adoptiestatus aangesproken geweest te zijn, zijn het soms die zelfde geadopteerden die hun adoptie tot zelf gekozen onderwerp van spreekbeurten op school maakten.

Een ander voorbeeld is M., een man die uit de Filipijnen is geadopteerd. Hij vertelt hoe in de wijk waar hij opgroeide veel jongeren van Marokkaanse origine woonden en hoe die soms behoorlijk wat last verkochten. Iets later vertelde hij dat men hem soms voor een Marrokkaan neemt, maar dat hij dat helemaal niet erg vindt.

Kortom: elke mens is uniek, elk verhaal is uniek en al die nuances kunnen onmogelijk in een rapport als dit weergegeven worden. Het is helaas onmogelijk om recht te doen aan alle bijzondere levensverhalen die de deelnemers ons toevertrouwd hebben.

Wat volgt zijn thema's die herhaaldelijk aan bod komen, maar het zal duidelijk zijn dat er geen enkele uitspraak uit de thematische analyse zonder meer mag veralgemeend worden of mag voorgesteld worden als geldig voor alle (of zelfs maar de meeste) geadopteerden, laat staan als "typisch voor adoptie".

Je bent (meer dan) je adoptie

Adoptie is er altijd, maar is niet altijd relevant

Ik ben toch blij dat ik niet van die ouders had, die u verplichten om van die video's te zien over adoptie en zo" (Groep 1)

De geadopteerden die we spraken, willen of kunnen het stuk adoptie nooit wegcijferen, maar tegelijk is het ook nooit duidelijk welk deel van wie of wat je bent met adoptie te maken heeft, wat aan je opvoeding door je adoptieouders is toe te schrijven, wat genetisch is, of wat je van jezelf hebt. In verschillende groepen gebeurt het dat een geadopteerde een directe vraag stelt aan andere geadopteerden: "is het bij jullie ook zo dat..."; "Herkennen jullie dat ...". Het is misschien een manier om uit te maken of een kenmerk dat ze bij zichzelf vaststellen, te maken heeft met hun adoptiestatus. De ene wil zijn of haar origine ook graag tonen en er trots op zijn, de andere doet zijn of haar best om zo Belgisch mogelijk te zijn. En ook dat verandert meerdere keren in de loop van het leven.

In de loop van de gesprekken praten de geadopteerden veel en vaak over wat hen anders maakt, maar op vele momenten krijgt dat gesprek dan plots een andere wending en wijten ze wie ze zijn aan de manier waarop hun adoptieouders hen hebben opgevoed bijvoorbeeld.

B. vertelt dat mensen op haar vaak zeer stereotype reageren (vb in het Engels aanspreken) en dat zij daar erg gevoelig voor is en dat daarom nooit zelf zal doen. Op de vraag of die gevoeligheid en tolerantie iets met haar adoptiestatus te maken hebben antwoordt ze "Ik denk dat het door mijn thuissituatie komt. Mijn ouders hebben mij zo opgevoed".

Een andere voorbeeld:

Ik denk dat wij allemaal een beetje vechters zijn. Omdat het moest.

Ik denk het niet. Ik denk dat wij vechters zijn, door hoe we opgevoed zijn. Ons papa is gestorven toen wij tien jaar waren (Groep 2).

Overigens zijn vele geadopteerden trots op hun kracht als vechters of overlevers:

De dokter zei over mij als ik hier aankwam, dat ik zou sterven. Mijn sterkte is overleven. Nu nog heb ik veel fysieke klachten door mijn verwaarlozing, maar mijn pijngrens ligt zeer hoog, niemand ziet dat (Groep 5).

Adoptie stopt nooit

Meerdere volwassen geadopteerden zeggen dat ze nog vaak bezig zijn met hun adoptie. Dat het wellicht minder obsessief is dan toen ze jong waren, maar dat het een pagina is die je nooit kan omslaan.

Dat adoptie er altijd is, wordt voor vele deelnemers ook opnieuw duidelijk wanneer ze zelf een kind krijgen.

Toen mijn oudste dochter geboren werd, sprak ik daar woorden tegen die ik niet kende en toen ik dat jaren later aan iemand uit de Filippijnen vertelde, zei die dat het Tagalog was (Groep 4)

Vragen die ze achter zich gelaten hadden, worden dan door hun kinderen opnieuw gesteld, bijvoorbeeld wanneer hun kind de leeftijd heeft waarop zij voor adoptie afgestaan waren; wanneer kinderen een stamboom moeten maken voor school; wanneer ze vragen stellen over hun grootouders of wanneer de gynaecoloog vraagt of er ziektes zijn in de familie.

Dan besef je plots weer o ja, ik ben hier nummer één in de familie (Groep 2).

Ook op oudere leeftijd komen soms fysieke zaken aan het licht (ziektes, afwijkingen) die blijken genetisch te zijn (Groep 5).

Kinderen roepen nieuwe vragen op: zijn mijn biologische ouders ook grootouders van mijn kind? En hoe vertel je dat dan? Dat maakt dat als je kinderen hebt, je niet meer zelf kunt bepalen wanneer adoptie belangrijk is in je leven en wanneer niet. Ook als je zelf opgegeven hebt om je biologische ouders te zoeken, kunnen de kinderen plots zeggen "Mama, ik wil weten wie mijn grootouders zijn" (Groep 5).

Toch zijn er ook vijftigjarigen die zeggen dat ze minder en minder met adoptie bezig zijn (Groep 5).

Je ziet er anders uit dan je je voelt

Geadopteerden worden voortdurend geconfronteerd met hun "anders zijn" door de manier waarop anderen met hen omgaan of door de manier waarop ze zelf proberen invloed uit te oefenen op hoe anderen met hen omgaan. Die "anderen" worden vaak verweten dat ze weinig snappen van adoptie:

"Ze kennen gewoon dat woord en of dat dat nu een hondje is of iets anders..." (Groep 5).

De manier waarop adoptie in de media wordt voorgesteld (met programma's die bijzonder romantische herenigingen in beeld brengen) kan ook op weinig goedkeuring

rekenen, al geven enkelen ook toe dat het hun 'guilty pleasure' is om daar naar te kijken.

Meerdere geadopteerden zeggen dat ze geregeld geconfronteerd worden met het feit dat ze er anders (bijvoorbeeld Aziatisch, bruin) uitzien dan ze zich voelen. Ze worden bijvoorbeeld in het Engels aangesproken, of krijgen andere reacties waardoor ze telkens weer geconfronteerd worden met het gegeven dat ze als "anders" worden bekeken: "je spreekt al goed Nederlands".

"Ik heb jarenlang gedroomd dat ik er het zelfde uitzag, maar dan de blanke versie van mezelf" (Groep 1)

Een vrouw, geadopteerd uit India zegt

"Ik denk blank, enfin, ik denk Gents, maar ik ben bruin".

Ze willen daarom soms graag duidelijk maken dat ze niet samenvallen met hun herkomst:

"Ik spreek geen Chinees en ik lust het niet" (Groep 1).

Meerdere geadopteerden uit China zeggen dat ze op drukke toeristische plaatsen vermijden om foto's te maken om niet als Chinees aanzien te worden.

Geadopteerden worden, door hun voorkomen, vaak gezien als migranten ("Ze denken dat ik hier met al mijn familie ben overgekomen") en zijn daar doorgaans niet mee gediend.

Een geadopteerde vertelt dat ze steeds extra voorzichtig is om niet te veel op te vallen of niets fout te doen omdat ze zich als een vertegenwoordiger van de Chinese bevolking ziet en indien ze zich fout zou gedragen, zouden de mensen slecht denken over de Chinezen in het algemeen (Groep 1).

Sommigen hebben daardoor het gevoel niet te weten waar ze bij horen

Als je Turks of Marokkaans bent, zie je er ook anders uit, maar dan heb je je groep en je taal en je cultuur. Ik ben geadopteerd uit Sri Lanka en iedereen ziet dat je er anders uit ziet, maar je hebt niet de taal of de cultuur. (Groep 3)

De eerste keer dat ik het vliegtuig nam naar India, stond ik echt met open mond te kijken. Een vliegtuig vol met Indische gezinnen. Ik besepte plots, ja, het kan ook anders. Een echte bruine mama en een echte bruine papa. Dat confronteerde me wel met wat ik ben kwijt geraakt. (Groep 4).

Verschillende geadopteerden vertelden dat hun adoptieouders **hun naam vervlaamst** hebben (of en heel andere naam gegeven hebben) bij hun aankomst. In voorbereidingscursussen wordt kandidaat adoptieouders vaak aangeraden dit niet te doen. De geadopteerden bij wie dit wel gebeurd is, vertelden ons nochtans bijna allemaal dat ze daar erg blij mee waren:

"Had ik die Vlaamse naam niet gehad, dan had ik mij nog meer anders gevoeld".

Ook bij sollicitaties hebben ze het voordeel dat ze dan zowel door hun voornaam als door hun achternaam als Belg en niet als "allochtoon" worden beschouwd. Toch zeggen geadopteerden die hun naam behouden hebben ons dat ze daar blij mee zijn :

Het is het enige wat ik nog heb

Ook in de confrontatie met mensen die uit het zelfde geboorteland komen, valt op dat je er als geadopteerde anders uitziet dan je bent. Zo vertelde een vrouw dat ze het confronterend vindt als mensen haar aanspreken in het Tagalog (de taal van de Filipijnen) terwijl ze dat niet begrijpt.

Enkele geadopteerden vertellen dat ze er ook anders uitzien dan andere mensen uit hun geboorteland:

Op straat in India vragen ze mij of ik van Zuid Afrika ben. Ik wandel veel sneller dan een Indiër, ik loop blijkbaar anders (Groep 2).

In de groepen waar zowel binnen- als buitenlandse geadopteerden zaten, waren de buitenlandse geadopteerden wel benieuwd naar hoe dat voor binnenlands geadopteerden is omdat je "het niet ziet" (Groep 5). Sommige binnenlands geadopteerden ervaren dat evenwel als extra moeilijk omdat je er altijd zelf over moet beginnen. Twee binnenlands geadopteerden met zuiderse roots vonden het extra moeilijk dat ze er zo zuiders uitzagen (Groep 3 en 5) en ervoeren het als lastig dat er weinig ruimte was om hier over te spreken met hun adoptiefamilie.

Racisme, ongewenste intimiteiten en humor

Bijna alle geadopteerden hebben heel wat negatieve, stereotyperende opmerkingen gekregen als kind en soms krijgen ze die nog als volwassene. Dat gaat van plagerijen als "Bruine koe", "Ga terug naar uw land" of de toegang geweigerd worden in een discotheek, tot oneerbare seksuele voorstellen omwille van een Aziatisch uiterlijk

"Werk jij hier graag? Wil je niet wat meer verdienen in ons escortbureau?"

Als ik zo'n vraag krijg dan ga ik meer gesofisticeerd Nederlands praten om te tonen, hé ik ben hier de Fillippijnse meid niet hoor (Groep 4).

De meesten zeggen evenwel dat de racistische opmerkingen en pesterijen sterk verminderen met het ouder worden.

Door hun fysieke verschijning roepen geadopteerden nieuwsgierigheid op bij hun omgeving. Ze krijgen daardoor vaak vragen die ze als bijzonder dom ervaren

Ik ken ook iemand uit India, ken jij die soms? Dan antwoord ik dat we maar met 1,2 miljard zijn en elkaar elke week ontmoeten.

Er sprak eens iemand, die ik niet kende me op straat aan en die zei "Ik heb kalaripayattu (een Indische gevechtkunst) gevolgd". En die begon dat op straat te demonstreren. Wij zouden dat ook eens moeten doen, naar een Belg toestappen en zeggen: "Zeg, ik kan de vogeltjesdans." (Groep 4)

Ze kunnen heel wat voorbeelden geven van "domme" uitspraken. Een stereotype opmerking van de omgeving waar geadopteerden een hekel aan hebben is de bewering dat ze dankbaar zouden moeten zijn. Van zo veel onbegrip worden geadopteerden boos.

Vaak krijgen ze vragen van mensen die men slechts oppervlakkig kent (vb. nieuwe collega's) die tot de intimiteit behoren of die je anders pas zou stellen als je elkaar al erg goed kent en vertrouwt. Dat soort vragen worden door verschillende geadopteerden als ongewenst intiem beleefd. Bijvoorbeeld:

"Mis je je biologische ouders niet"

"Wil je hen leren kennen?" "Ben je al op reis geweest naar je land van herkomst?"

Heel wat geadopteerden hebben een bijzonder gevoel voor humor ontwikkeld om hier mee om te gaan. Op de vraag waar ze vandaan komt, antwoordt een geadopteerde bijvoorbeeld "Van thuis". De gedecideerde uitspraak "Ik eet geen Chinees en ik lust het niet" is ook een manier om met domme vragen om te gaan.

Relaties

Zowel op de vragen over wat hun sterke kanten zijn, als op de vragen over wat ze moeilijk vinden, antwoorden de meeste geadopteerden iets dat te maken heeft met het aangaan van relaties.

Inlevingsvermogen, openheid, sociale vaardigheden, mensenkennis

"Ik zal mensen niet zo snel in categorieën steken" (Groep 3)

Meerdere geadopteerden zeggen dat luisteren en hulpvaardigheid hun sterktes zijn en ze schrijven dat (met enige voorzichtigheid) ook toe aan hun geadopteerd zijn. Ze zeggen ook het gevoel te hebben een soort magneet te zijn voor mensen "met een verhaal". Ze zeggen op te moeten letten hun eigen grens daarin te blijven bewaken.

Doordat je geadopteerd bent, ben je al baby al zo gevoelig voor emoties die er tussen mensen zijn, dat is wel positief aan het feit van geadopteerd te zijn, je kan veel beter de werkelijkheid vatten in alle verschillende laagjes (Groep 2).

Maar anderen vinden dan weer dat die eigenschap niets met geadopteerd zijn te maken heeft.

Afstand, nabijheid en vertrouwen

Verschillende geadopteerden zeggen dat ze het wat lastig hebben om iemand echt te vertrouwen, om open te zijn, dat het lang duurt vooraleer ze iemand toelaten in hun persoonlijke intimiteit.

Je wil wel iemand graag zien, maar je bent altijd bang om achter gelaten te worden. Allee, niet dat dat een angst is, maar toch (Groep 1).

Ik denk altijd: wat kan ik voor u doen om te tonen dat ik u graag zie. (...) Mag ik er zijn, openen jullie de kring voor mij? (Groep 4).

Voor de ene heeft dat te maken met de vrees om te kwetsen, voor de ander met een vrees om gekwetst te worden. Anderen zeggen net dat ze heel snel met mensen in de diepte gaan en liever wat beter zouden worden in "small talk" (Groep 2).

Ik heb leren afstemmen op mensen, maar het was wel moeilijk voor de afstand en nabijheid. Vanop afstand kan je alles in perspectief zien, maar om dan nabij te komen, dat vond ik wel moeilijk. Ik kan dus goed zien hoe mensen reageren en zich voelen, maar in het contact, dat is wel moeilijker". (groep 5)

Ik weet niet of jullie dat ook hebben maar ik ben heel spontaan en open, tot op een bepaalde hoogte, maar ik vind het wel moeilijk om iemand echt te vertrouwen (Groep 3)

Ook hierin zijn geadopteerden verschillend. Een voorbeeld van een fragment uit een gesprek:

- Voor een hele groep staan, vind ik geen probleem, maar zo one-on-one staan, dat vind ik moeilijker (Groep 3)
- Voor mij is dat omgekeerd, in een groep zal ik me meer op de achtergrond houden (Groep 3)

Wat echter gemeenschappelijk is, is dat zowat alle geadopteerden hun sterktes zowel als hun zwaktes relateren aan het leggen van sociale contacten.

Wat steunt

Openheid van het adoptiegezin

De jongere deelnemers aan ons onderzoek hebben de openheid in het adoptiegezin geapprecieerd: de idee dat ze met hun vragen steeds bij hun adoptieouders terecht konden. Het ging er misschien minder om of ze dat ook echt deden, maar vooral over het gevoel dat het kon. Wat het meest telde was dus het gevoel dat hun adoptieouders hun ritme respecteerden in het toelaten maar niet opdringen van het praten over de adoptie, over de biologische ouders en dergelijke kwesties.

Ik heb jaren geklaagd en gezaagd dat ik niet uit de buik van mijn moeder kwam, zoals mijn zus. Op een dag heeft mijn moeder mij gezegd: ik weet het, jij had dat liever gewild maar het is nu zo. Jij komt

niet uit mijn buik, maar wel uit mijn hart. Had mijn moeder me dat zo niet gezegd dan weet ik dat ik het daar nu nog moeilijk mee zou hebben (Groep 5).

Ook openheid over de (on)mogelijkheid om naar het land van herkomst te gaan is belangrijk. Wat geadopteerden appreciëren is dat ze daar een stem in hebben dat het kan besproken worden, maar niet dat het moet en dat er respect is voor het feit dat je van gedacht kan veranderen.

Vroeger wilde ik nooit terug gaan, zei ik altijd neen tegen mijn ouders en nu wil ik wel. Maar omdat ik altijd geweigerd heb, vind ik het moeilijk om dat nu te zeggen.

Voor de oudere geadopteerden (30-ers, 40-ers en 50-ers) was het heel anders:

Mijn ouders hebben me verteld dat ik geadopteerd was toen ik 11 jaar was. Voor mij was dat de schok van mijn leven. Mijn vader vertelde het me en mijn moeder zat te wenen. En daarna is daar nooit meer iets over gezegd. Ik had onmiddellijk het idee van amai, heel veel mensen hebben dat geweten, heel veel mensen hebben gezien dat ze plots een kind had zonder dat zij zwanger was en ik vond dat zo oneerlijk want het ging over mezelf!

Voor enkele jongere geadopteerden die ook die openheid gemist hebben, heeft dit ook een breuk met hun adoptiegezin betekend.

Als je er iets wou over zeggen, werd je mond gesnoerd met het eeuwige: je moet dankbaar zijn (Groep 5).

Heel eenzaam.

Meerdere geadopteerden zeggen dat ze het in een bepaalde periode van hun leven (puberteit) “nagal uitgehangen” te hebben. Dat heeft zich bij enkelen geuit in het veelvuldig van school wisselen, “tegen de lamp lopen”, weglopen, of enige tijd in een instelling verblijven. Sommigen schrijven dit soms toe aan overbescherming door hun adoptieouders (“een gouden kooi” zegt iemand in groep 5), andere schrijven dit dan weer toe aan het gebrek aan openheid over adoptie en nog anderen als het gevolg van de indruk dat ze nooit het gemis aan eigen kinderen van hun ouders hebben kunnen invullen.

Ik vind het spijtig dat ze toen nooit tegen mij gezegd hebben: tuurlijk meisje heb je het moeilijk, maar neen, ik werd gewoon gezien als een lastig karakter en ook in de instelling werd adoptie gewoon vergeten (Groep 3)

Ik wou dat mijn ouders niet meer het slachtoffer van hun eigen verwachtingen waren. (Groep 4)

Nadat mijn adoptie moeder me weer eens geslagen had, ben ik naar de mevrouw geweest die de selectie van adoptieouders gedaan heeft en heb haar gezegd: maar kon jij in goedsnaam niet zien dat deze vrouw zo'n onvervulde kinderwens had dat ze niet klaar was voor adoptie? (Groep 4).

Geadopteerden vinden het daarom erg belangrijk dat er een goede voorbereiding en screening zijn van kandidaat-adoptieouders.

Een geadopteerde vertelt dat ze voortdurend de boodschap kreeg dat ze haar adoptieouders ontgoochelde en dat ze niet beantwoordde aan het beeld dat ze van een (binnenlandse) adoptiekind verwachtten. Ze zegt toen erg onzeker en bevreesd geweest te zijn dat ze haar zouden terugsturen.

Openheid en begrip van relevante anderen

Een broer, een goede vriend, of vriendin, zijn verschillende keren genoemd als belangrijke steun op moeilijke momenten.

Wanneer het toch lukt om persoonlijke zaken in verband met adoptie te delen, dan is dat een bijzonder, steunend, moment:

“Twee jaar geleden ben ik teruggegaan naar Vietnam en veel te weten gekomen. (...). Ik had alles opgeschreven in een boekje, hoe ik me daar bij voelde. Achteraf is mijn vriendje achter gekomen, naar Bangkok en hebben we verder rondgereisd. Hij heeft dat boekje gevonden, maar het was nooit mijn bedoeling geweest dat iemand dat zou lezen. Het was het diepste in mij dat daar in stond, maar hij vroeg of hij dat mocht lezen. Ik dacht bij mezelf, neen eigenlijk niet, maar er is toen iets geklikt. Ik hoop dat jullie dat allemaal ooit eens mogen ervaren. Ik heb toen gezegd, ja doe maar. Dan weet je wie ik ben. Hij heeft geweend. Vanaf dat moment was het iets zeer mooi, ook al kon hij niet helemaal mee gaan in adoptie, maar je hebt wel een band met iemand die uw blote kant heeft gezien. (Groep 1)

Een geadopteerde (Grep 3) noemt de vrienden “een zelfgekozen familie”. Het gaat er niet perse over dat anderen je ten volle begrijpen. Men lijkt er vaak zelfs van uit te gaan dat dit niet kan maar:

Mensen willen het voor u uitleggen, dat is goed bedoeld, maar laat mij gewoon praten en aanvaard dat je het niet snapt. (Groep 4)

Roots en genetische verwantschappen

Het zoeken naar gegevens over de biologische ouders komt slechts sporadisch aan bod in de gespreken. Ook wanneer expliciet gevraagd wordt naar wat de overheid of een organisatie zou kunnen doen dat steunt, gaat het niet zo vaak over “roots” of het opzoeken van gegevens. Enkelen vernoemen wel uitdrukkelijk dat de overheid ondersteuning moet bieden bij het samenstellen van hun dossier (opzoeken van informatie), maar dat is niet per se de meest geciteerde vraag. Voor binnenlandse en buitenlandse adopties is het belangrijk dat het medisch dossier bewaard blijft, niet alleen voor de geadopteerden, maar ook voor hun kinderen.

Dat neemt niet weg dat het reizen naar het geboorteland wel veel deelnemers bezig houdt, zowel degene die gereisd hebben, als degenen die er nog over twijfelen, als de oudere geadopteerden die met hun kind(eren) naar hun geboorteland reizen of dit denken te doen. Soms gaat het om informatie over de eigen afkomst vinden, vaak is het gewoon om kennis te maken met het land. Soms is het een ervaring, soms een

vaag plan, iets voor een verdere toekomst. Voor enkelen is het een bijzonder emotionele gebeurtenis die nog lang blijft nazinderen.

Meerdere binnenlands geadopteerden vertelden dat ze in hun jonge volwassenheid DNA onderzoek hebben laten doen om te weten te komen waar hun biologische ouders vandaan komen. Dat heeft onder meer te maken met dat ze er “anders” uitzien dan wat hen over hun oorsprong is verteld (bijvoorbeeld wanneer ze binnenlands geadopteerd zijn, maar er “Zuiders” uitzien).

Ik zou graag weten dat mijn ma een Vlaamse is, want dan zou ik me meer Vlaams voelen en als ik zou weten waar mijn pa vandaan komt, van Egypte of Marokko, dan zou ik me zekerder voelen (Groep 5)

Nazorg

Je hoeft er niet altijd direct met psychologen op te springen als een kind iets zegt, maar het is goed dat je weet dat er een plaats is waar je naartoe kan gaan, als je dat nodig vindt (Groep 1)

Verschillende geadopteerden zeggen echt geholpen geweest te zijn door een therapeut, die hen geholpen heeft adoptie “een plaats te geven”. Maar voor velen is het ook moeilijk geweest een goede hulpverlener te vinden en was de weg naar goede hulpverlening bezaaid met teleurstellingen.

Die structuur is niet duidelijk. Ik weet niet waar ik terecht kan. Het is allemaal zo emotioneel en veel hulpverleners hebben niet de skills om daar mee om te gaan. Soms wil je bepaalde dingen niet en twee maanden daarna weer wel en weet je niet goed waar je dan terecht kan. (Groep 2).

Ik heb het meegemaakt dat ik tegen een psycholoog uitlegde hoe de relatie met mijn adoptieouders ging en dat die antwoordde: “Amai dat is vreemd!” (Groep 1)

Er moeten meer hulpverleners komen die meer weten van adoptie. Nazorg is niet alleen de eerste paar jaar belangrijk (Groep 3).

Ik heb geen problemen met het geadopteerd zijn. Ik zou dààr niet willen leven. Maar ik heb wel een probleem met het afgestaan zijn en dat verschil tussen die twee is iets wat veel mensen niet begrijpen. (...) Toen ik met het Steunpunt Adoptie in contact kwam was dat voor mij zo iets van “eindelijk, hier mag het, hier mag ik zijn wie ik ben met wat ik voel. (Groep 4).

Het blijkt niet makkelijk te zijn om een relevante andere of een professionele hulpverlener te vinden die kan begrijpen dat je perfect gelukkig bent en dat het toch nog altijd pijn doet. “Je bent toch altijd de afgestane” (Groep 5).

Ik vind het jammer dat ik nog altijd, na al die jaren, nog niet de juiste weg gevonden heb. Iemand die de problematiek kent. Ik had toch meer verwacht dat de hulpverlening me op een correcte manier kon doorverwijzen (Groep 4)

Meerdere geadopteerden hebben ervaringen met hulpverleners die niet begrijpen waar ze het over hebben. Of die er niet aan denken dat hun moeilijkheden wel eens met adoptie te maken kunnen hebben. Het hoeft niet perse iemand te zijn die zelf geadopteerd is, maar een zekere kennis van en inzicht in adoptie zijn wel wenselijk.

Ontmoeten

Opvallend veel geadopteerden vertellen dat ze er bijzonder veel aan gehad hebben dat hun ouders contact gehouden hebben met andere adoptieouders, waardoor zij als kind ook steeds andere adoptiekinderen kenden. Meerdere geadopteerden uit China vertellen positieve verhalen over hun "China-weekends", weekends die hun ouders organiseerden en waar ze elkaar ontmoeten. Hoewel het niet perse leidde tot gesprekken over hun adoptie, hadden ze daar veel aan. Een fragmentje uit de eerste groep, met verschillende deelnemers die elkaar kennen door de "China-weekends" die hun ouders vroeger organiseerden:

- Ik vind het tof om daar met andere geadopteerden over te praten, want je moet niet alles uitleggen
- Het is niet dat we daar allemaal de pri zitten hoor
- Het is ook daarom dat ik me ingeschreven heb voor deze focusgroepen, om jullie allemaal nog eens te zien. Het is toch tof dat ze uw mening vragen.

Anderen hebben een heel andere mening over bijeenkomsten van / voor geadopteerden:

Ik vond dat rot. Dat waren allemaal bruine kinderen en ge voelt u zelf niet zo (Groep 2).

Hoe dwaas is dat nu: een Sinterklaasfeest van de Vreugdezaaiers. Ge moest u dan verkleeden en in wat waren de kindjes allemaal verkleed? In Zwart Pieten! Dat is toch niet wat je wilt als kind (Groep 2)

De deelnemers zijn heel expliciet over het feit dat ze de gesprekken in de focusgroepen zelf als bijzonder prettig en zinvol ervaren. Iemand (Groep 5) noemde het "een feest van herkenning" om onder oudere geadopteerden te zijn. Dat geldt ook voor deelnemers die doorgaans niet vaak contact met andere geadopteerden zoeken. Anderzijds was er ook iemand die vroegere ervaringen met praatgroepen van geadopteerden "erg zwaar" vond. Ze zijn het er over eens dat het goed zou zijn dat het Steunpunt dergelijke ontmoetingen zou faciliteren, maar dat dit niet op problemen hoeft gefocust te worden. Maar je moet niet verwachten dat elke geadopteerde daar deel aan neemt of daar iets aan heeft want dat wisselt in de loop van je leven ("Het is zoals eb en vloed" zegt iemand in Groep 2).

Dat neemt niet weg dat enkelen het wel fijn zouden vinden als er avonden met een spreker voor geadopteerden zouden zijn.

Enkele van de deelnemende geadopteerden (vooral uit India) gebruiken het Internet om onder elkaar informatie uit te wisselen, maar het is een minderheid van de

deelnemers die sociale media gebruikt om met andere geadopteerden contact te zoeken of te onderhouden.

Analyse

We benadrukken nogmaals dat elk verhaal uniek is. De verscheidenheid is groot; verschil was evenzeer aanwezig in de gesprekken als herkenning. Het is daarom ook niet wenselijk om in de analyse besluiten te trekken die pretenderen voor alle geadopteerden of zelfs maar de meesten op te gaan. Dat is ook een zorg van de deelnemers. Er werd meermaals gevraagd hoe we zouden omgaan met de gesprekken, wat we ermee van plan waren. Maar ook dat ze de ervaring hebben dat 'wie niet geadopteerd is, eigenlijk niet kan begrijpen wat ze meemaken'.

(Adoptie)gevoelens volgen niet de logica van de buitenwereld

In het hoofd en hart van geadopteerden is het volstrekt logisch om tegelijkertijd oprecht gelukkig en blij te zijn met de adoptie én intens verdriet, pijn en spijt te ervaren (omtrent het verlaten zijn). Voor niet-geadopteerden is het simultaan samengaan van geluk en verdriet wellicht minder evident. Er zijn nog situaties te bedenken waarin tegenstrijdige emoties gelijktijdig voorkomen, zelfs rond hetzelfde thema (nieuw samengestelde gezinnen, sociaal ouderschap na donorconceptie). Maar deze ervaring is niet zo wijd verspreid (en mensen in nieuw samengestelde gezinnen of gezinnen ontstaan na medisch geassisteerde voortplanting geven ook aan dat het moeilijk uit te leggen is aan wie het niet meemaakt). Emoties kennen niet de logica dat A en $\neg A$ simultaan kunnen voorkomen; ze zijn niet constant, niet lineair. Soms is de 'emotie-logica' niet duidelijk voor wie de emoties meemaakt (het gevoel overmand te worden door emoties kwam vaker aan bod: rebels gedrag in de adolescente, opname in de kinderpsychiatrie, obsessief zoeken naar afkomst, ineens het Filipijnse woord voor moeder gebruiken als je net moeder wordt, ...). Soms is de logica wel duidelijk voor de geadopteerde, maar moeilijk uit te leggen aan niet-geadopteerden (aan je adoptieouders niet kunnen/durven vertellen dat je wel nieuwsgierig bent naar je biologische ouders; ook partners begrijpen het niet altijd). Soms voelt een geadopteerde enkel één emotie. In elke groep was er wel iemand die geen intens verdriet voelt. En er zijn ook geadopteerden die vooral verdriet en pijn voelen en niet blij zijn met de adoptie.

Een mooi voorbeeld van het feit dat de logica van de buitenwereld een andere is dan de logica van de geadopteerde, zijn de verhalen rond de emotie 'dankbaarheid'. Elke geadopteerde heeft de ervaring dat de buitenwereld (familie, wildvreemden, kennissen, ...) hen aangeeft dat ze 'dankbaar' mogen zijn dat ze zo goed terecht gekomen zijn. Geadopteerden voelen dit als zeer onrechtvaardig aan. Ze zijn vaak blij dat ze hier een leven hebben opgebouwd, maar met dankbaarheid heeft dit niet veel te maken. Zij hebben niet voor de adoptie gekozen. Zoals één van hen het zo treffend verwoordde: ik ben even dankbaar dat ik aan het één en ander in mijn land van herkomst ontsnapt ben dan dat ik dankbaar ben dat ik ontsnap aan een kettingbotsing die gebeurt op een snelweg die ik wel vaker neem. Vaak zijn geadopteerden blij met het leven dat ze hier hebben opgebouwd. Maar ook nieuwsgierig naar hoe het zou geweest zijn in het land van herkomst. 'Dat is één groot fictieverhaal', zegt één van hen. Je weet niet wat het zou geweest zijn. Je kan niet vergelijken.

Wat in deze context als steunend wordt ervaren, is als adoptieouders of een partner aangeven dat zij 'dankbaar' zijn met hen als adoptiekinderen. Als ze daar tegenover derden ook zo over spreken. Als iemand 'in de derde persoon' tegen een partner van een geadopteerde zegt 'ze heeft zij toch chance gehad' en als de partner antwoordt 'ik heb geluk met haar'. In deze voorbeelden volgen de adoptieouders en de partner de logica van de geadopteerde en gaan ze in tegen de logica van de buitenwereld. Dat is steunend; het voelt wat minder eenzaam.

Onze samenleving laat adoptie toe, maar begrijpt er weinig van.

Er kwamen vele verhalen over verschillen tussen de blik van de buitenwereld en de blik van de geadopteerde. Verhalen die vooral te maken hebben met de onwetendheid en de stereotypen die leven in onze samenleving.

Deze onwetendheid en stereotypen hebben een substantiële impact op het leven van geadopteerden. Vaak worden ze gezien als 'een vreemde'. Ze worden aangesproken in het Engels, ze horen opmerkingen als 'dat klapt nog goed Nederlands', of er wordt over hen gesproken in de derde persoon tegenover anderen (hun partner wordt aangesproken en zichzelf niet; de enige blanke in een groep Koreanen wordt als enige aangesproken door vreemden, ...).

Het is een bevreemdende ervaring dat de buitenwereld hen aanspreekt alsof ze vreemden zijn, terwijl ze hier leven, een leven hebben uitgebouwd, zich Vlaming voelen. Gezien worden als 'iemand van hier', doet goed, bijvoorbeeld als iemand de weg vraagt of als iemand vraagt om een foto van hen te nemen. Het zijn kleine, alledaagse signalen dat er toch mensen zijn die hen beschouwen als 'iemand van hier'.

Gezien worden als 'een vreemde' gaat ook gepaard met gezien worden vanuit een stereotiep dat gepaard gaat met die vreemde. Het is niet zomaar 'een vreemde', het is 'een Chinees' (vrijwel alle Aziaten worden voor Chinezen aanzien), 'een Indische', ... Zo worden Filipijnen en Koreanen geassocieerd met prostitutie en seksobjecten, Chinezen met 'harde werkers' en met 'foto's nemen op toeristische plaatsen'. Sommigen hebben daar geen enkel probleem mee (ik spreek geen Chinees en eet niet graag Chinees); anderen letten op hun gedrag (ik zal geen foto's nemen op een plaats waar veel volk is), sommigen voelen zich verantwoordelijk voor de bevolkingsgroep die ze gedacht worden te vertegenwoordigen en anderen vinden het vreselijk dom als ze zo aangesproken worden.

Voor elk thema geldt dat er geen éénduidige logica is en dus ook voor dit. In de 2 groepen waarin ook geadopteerden zaten die blank waren, werd telkens door de anderen gevraagd of het niet extra moeilijk is als je geadopteerd bent en niemand ziet het aan jou. Voor velen is de adoptie altijd zichtbaar. Dat is lastig, maar ook handig. Je moet je niet afvragen wanneer je erover zal beginnen tegen vrienden of kennissen. Wanneer is het moment om iemand in vertrouwen te nemen? Een lastige vraag die niet aan de orde is. In die zin is het zichtbaar ander uiterlijk een voordeel. Tegelijkertijd zijn er vele situaties verteld waarin het zichtbare eerder vervelend was.

Het onbegrip (of gebrek aan empathie) van de buitenwereld blijkt ook uit de ongepaste nieuwsgierigheid waar geadopteerden het object van zijn. Er zijn de steeds weer

terugkerende vragen 'van waar kom je? Leven je biologische ouders nog? Hoe oud was je toen je hier aankwam?'. Een vraag als 'leven je ouders nog' is een intieme vraag die mensen vaak vrij snel in een gesprek vragen (nieuwe collega's, klanten, kennissen, schoonfamilie, ...). Sommigen hebben standaardantwoorden klaar, anderen reageren met humor of sarcasme, stellen de vraag terug. Nog anderen antwoorden op de vragen. Het hangt van de context af, van de manier waarop de vragen gesteld worden, van wie de vragen stelt... maar het wordt vaak als lastig en irritant ervaren, soms als ronduit vervelend of grensoverschrijdend.

Adoptie en adaptie

Op vele momenten 'spelen' de geadopteerden mee in de logica van de buitenwereld. Ze passen zich aan, beantwoorden vragen, luisteren, zijn beleefd, integreren zich, ... Op de vraag wat hun sterke punten zijn, komt vaak het antwoord dat ze meer dan gemiddeld gevoelig zijn voor wat anderen meemaken, dat ze goed kunnen luisteren, snel sociale situaties door hebben, empathisch zijn, anderen op hun gemak kunnen stellen, anderen zelfvertrouwen kunnen geven, ... Het is een vaardigheid die ze ontwikkeld hebben, vaak vanuit de confrontatie met de 'vreemdheid' van de andere.

Er zijn hierbij echter twee 'maren'...

Enerzijds maakt het zich makkelijk aanpassen, empathisch zijn, gevoelig zijn, gericht zijn op de andere dat geadopteerden ook nood hebben aan eigenheid, op zichzelf zijn, een stukje van zichzelf. Ze willen/kunnen het spel niet altijd meespelen. Sommigen trekken zich 'er soms niets van aan' (ik trek mij dat totaal niet aan om foto's te nemen op publieke plaatsen; ik voel me echt niet verantwoordelijk voor 'de Aziaten'). Anderen hebben expliciet een eigen stuk dat ze afschermen (achter de voordeur zijn wij een Indisch gezin; ik heb een dagboek bijgehouden tijdens mijn rootsreis en dat was niet de bedoeling dat iemand dat te lezen kreeg; ik heb een blog die ik zeer sterk afscherm voor anderen, ik laat maar enkele mensen toe). Hieraan gerelateerd: er is de 'oppervlakkige openheid' op basis van de vele vragen van kennissen, collega's, vreemden, ... waarvoor geadopteerden standaardantwoorden hebben of manieren om ermee om te gaan. Er is daarnaast de 'diepe openheid' die ze enkel hebben met de bijzondere mensen die ze zelf kiezen (de partner, de zoon van 6, de schoonmoeder, ...). Het kwam meermaals aan bod dat er tijdens de focusgroepen dingen gezegd werden die ze nog nooit verteld hadden tegen hun adoptieouders, tegen vrienden, ...

Anderzijds heeft de grote gevoeligheid voor anderen, de interpersoonlijke sterkte van geadopteerden ook een negatieve kant. Het betekent tegelijkertijd een kwetsbaarheid in interpersoonlijke relaties. Sommige geadopteerden vertellen dat ze te weinig grenzen hebben; anderen vertellen dat ze eens schild of muur rondom zich hebben. Sommigen vinden zich te naïef en voelen zich zo kwetsbaar. Anderen vertrouwen mensen moeilijk. Er zijn veel verschillende belevingen als het gaat over interpersoonlijk functioneren, zowel aan de positieve dan wel aan de negatieve kant.

Blutsen en builen

Verschillende geadopteerden hebben in de loop van hun leven figuurlijke en letterlijke slagen moeten incasseren. Beschuldigd worden van de epilepsie van je moeder; met

een Noord-Afrikaans uiterlijk opgroeien in een Vlaams-nationalistisch en eerder racistische gezinsomgeving, er zijn vele voorbeelden gegeven. Ook al geldt ook dit niet voor alle geadopteerden, verschillende deelnemers vertelden verhalen van heftige negatieve, maar ook positieve gevoelens. Informele steun is daarbij heel belangrijk, maar is niet voor iedereen of altijd de oplossing. Soms is ook meer professionele hulp aangewezen en die is vaak bijzonder moeilijk te vinden. Wat de geadopteerden in dat geval vragen is wellicht minder iemand die gespecialiseerd is in adoptie, maar wel een therapeut die de empathie, de sensitiviteit en het begrip heeft voor adoptie. Zo is het toch moeilijk te aanvaarden dat je als geadopteerde, jaren in een instelling verblijft zonder dat er één hulpverlener je vraagt of je stempel van “lastig kind” misschien iets met je adoptie te maken kan hebben.

Indien geadopteerden zelf in een omgeving opgroeien waarin er weinig openheid is (of was) om over adoptie te praten (omdat ze geadopteerd zijn in een periode of in een milieu waarin die openheid niet bestond), dan is het extra moeilijk als ze die ook in de hulpverlening niet ervaren.

Aanbevelingen

Uit het voorgaande kunnen we een paar aanbevelingen afleiden, die het Steunpunt Adoptie kunnen helpen verder te reflecteren over hun aanbod inzake nazorg voor geadopteerden. We denken dat het Steunpunt Adoptie een aanbod zou kunnen verzorgen op drie niveaus: naar de geadopteerden, naar de hulpverlening en naar de samenleving. We bespreken deze drie hieronder, maar niet zonder nog even terug te komen op onze bedenking dat we verhalen hoorden van geadopteerden die soms vele jaren tevergeefs achter hulp gezocht hebben en voor wie hulp en steun misschien moeilijker te vatten valt onder onze drie categorieën.

Een aanbod naar geadopteerden

Het aanbod dat het Steunpunt vandaag vervult naar geadopteerden is in grote mate bepaald door de discussies over “roots”. Dat is ook goed, maar het moet duidelijk zijn dat nazorg aan geadopteerden niet beperkt is tot vragen over de oorsprong. Heel wat geadopteerden appreciëren informele ontmoetingen onder geadopteerden. Die kunnen (maar moeten niet) over adoptiegerelateerde thema's gaan, maar hoeven niet perse een thema te hebben. Ook ouder geadopteerden hebben soms veel aan ontmoetingen met ander geadopteerden en worden vandaag wellicht wat minder vaak bereikt door dergelijke informele momenten (misschien omdat zij geadopteerd zijn in een tijdperk dat hier minder belang aan gehecht werd). Het is daarom aan te bevelen dat, wanneer het Steunpunt Adoptie, dergelijke ontmoetingsmomenten organiseert, ze een extra inspanning zou doen om dit ook naar 40ers, 50ers en 50+ bekend te maken.

Sommige geadopteerden wensen bijeenkomsten met een spreker of een onderwerp, anderen uitdrukkelijk niet. Nog anderen zeggen helemaal geen behoefte te hebben aan dergelijke bijeenkomsten. Daaruit leiden we af dat er geen unieke formule bestaat en het Wellicht beter is met verschillende formules te experimenteren. Onder een variatie aan formules kunnen dan ook virtuele ontmoetingsplaatsen uitgeprobeerd worden. Slechts weinig deelnemers aan de focusgroepen gebruiken het Internet om contacten met elkaar te leggen, maar het is niet zo duidelijk of dit komt doordat er weinig mogelijkheden zijn dan wel omdat dit niet gewenst zou zijn.

In de marge van dit aanbod naar geadopteerden kan nog toegevoegd worden dat zij het bijzonder appreciëren dat kandidaat-adoptieouders goed geïnformeerd en voorbereid worden.

Een aanbod naar de hulpverlening

Het is wellicht niet mogelijk (en ook niet wenselijk) om een circuit te organiseren van hulpverleners die zich specialiseren of zich uitsluitend toeleggen op adoptie. Maar de vele verhalen van de geadopteerden maken evenwel duidelijk dat er op de eerste en de tweede lijn nog steeds een gebrek is aan hulpverleners met voldoende begrip voor adoptie. Het verdient daarom aanbeveling om de inspanningen om de reguliere hulpverleners “adoptiesensitiever” te maken verder gezet en wellicht nog

geïntensiveerd mogen worden. Dat geldt voor algemene vormen van maatschappelijke dienstverlening (zoals onderwijs, CLB, ...), maar ook voor meer gespecialiseerde vormen (bijzonder jeugdbijstand, therapeuten, ...).

Meer algemeen merken we op hoe belangrijk het is dat pedagogen, psychologen, en maatschappelijk werkers in hun opleiding leren rekening te houden met de maatschappelijke diversiteit. Dat betekent niet dat elke hulpverlener kennis moet hebben van elke “bijzondere” situatie, maar wel dat men nog meer nadruk moet leggen op het singuliere en het leren omgaan met diversiteit.

Communicatie naar de samenleving

Adoptie wordt nog te veel gezien als iets ‘vreemds’, een verbijzonderde situatie. Daardoor krijgen geadopteerden rare vragen, zijn dienstverleners er niet mee vertrouwd en is de publieke communicatie (in de media) al te vaak uitsluitend gefocust op problemen. Indien we als samenleving adoptie accepteren, moeten we er ook van uitgaan dat dit tot de normale diversiteit van het leven behoort. Het is duidelijk uit de

verhalen van de geadopteerden dat niet alleen de hulpverlening maar ook de samenleving in het algemeen vaak onvoldoende adoptiesensitief is.

Om die reden, is het aan te bevelen dat het Steunpunt Adoptie zelf ook de communicatie over adoptie in de brede samenleving mee aanstuurt. Dat kan door een positieve campagne te voeren die aangeeft dat adoptie tegelijk bijzonder en normaal is.

Een goed voorbeeld van een dergelijke communicatie is de actie “Niet mijn zaad, wel helemaal mijn zoon” en “Niet mijn eikel,

helemaal mijn dochter” van De Maakbare mens (zie

<http://demaakbaremens.org/demaakbaremens/themas/124-acties/acties/295-acties>)